

پیل ۱

تموز ۱۹۲۷

صافی ۳

فلسفہ و اجتماعیات

مجموعہ سی

مدیری

محمد زروت

قباطاش لیسہ سی فلسفہ و اجتماعیات
و تجارت مکتبی اقتصاد معلمی

مؤسسی

آلہ سری

استقلال لیسہ سی مدیری
و ادبیات معلمی

بر صلیبہ

- تربیتی قسم : فلسفہ نہ در ؟ اور خانہ سعد الدینہ
تہجیت حقندہ علمی ضیا
اجتماعیات کورہ (بیلکی نظریہ سی) ہانمی منج
بدیعیاتک موضوعی و اصولی ضیاء الدین فخری
دیوان ادبیاتی : کلہ لور منزل آلہ سری
اجتماعیات درس لری : مقدمہ محمد زروت
ہندسہ نہ در ؟ (« نہ دینقتون » دن) ص . الہامی
اتحار دور قہیم
پوتلاج علمی ضیا
تطبیقی قسم : فلسفہ و اجتماعیات پروغرامی حقندہ تکلیف محمد زروت
فلسفہ و اجتماعیات پروغراملری ہانمی منج
تحلیل و تنقید قسمی : فاوست ترجمہ سی حقندہ ا . سی

مجموعہ لردہ منتشر مہم یازیلر

ادارہ خانہ : استانبول - جنبری طاسہ - استقبول لیسہ سی داخلندہ دائرہ مخصوصہ
استانبول - مطبعۃ ابوالضیا

هندسه در؟

— مابعد —

ایده آل بر ساعت ته تالونی انتخاب ایتک بلکه کوچدر، فقط بوئه تالونک تعریفی ک
— نه اولور سه اولسون — محقق فیزیقی اولمهی ایجاب ایدر. مکمل زمانی *temps parfait*
ویرهن ساعتک مکمل اولدیغنی سویلیه رک مشکلمزک وجهه سنی دکشیدیرمه ملی ز .
اک ای نظری ساعت ، بلکه ، صالب برجدولک ایکی منتهاسنه موضوع ایکی آینه
آره سنده وخلاده انتشار ایدن برضیا ته مپولسیونی اوله بیلیر. منتهالردن بریسنه ورود
ایدن ته مپولسیونلرک ورود آنلری مساوی زمان فاصله لرینی تعریف ایدر لر .
فیزیقی . — بکا اوله کلیسورکه سزک بو زمان واحد کز ، ساعتک سزک اثر
دروننده حرکتیه تحوله دوچار اوله جقدر .

اضافیتی . — چونکه سزینه بو واحدی ، مطلق بر زمان مفهومیله مقایسه
ایدیورسکمز. بنم ایچون ، تمامیه معین بر ساعت تینک بکا ویردیکی زماندن غیری
هیچ بر زمان مفهوم یوقدر . (بزم زمانک روشی حقنده کی بلاواسطه ادراکمز ،
شبهه سزکه ، دماغزده کی موله کولی حادثه لره مربوطدر ، بو موله کولی حادثه لر ،
مادی ساعت رولنی اوینار لر .) اکر سزک بیلادیکی کز ده ا ای بر ساعت وارسه
اونی قبول ایدلم . فقط بزم ایده آل ساعتز بر دفعه قبول ایدیلنجه آرتق اونک
بوتون حکملرینه انقیاد ایتهلر یز ، چونکه بو حکملر تمیز قبول ایتزلر . عینی صورتله
تخطر ایتله یسکمز که ، ثانیه یی تمامیه معین بر موقعده تعیین ایتک ایسته دیک کز زمان ،
بوموقعی تمامیه معین تلقی ایته کز ایچون ، ساعتکزی تثبیت ایتله یسکمز . ساعتک
حرکتک تثبیت ایدیله سی احتیاجی ، بزه مکانی داخل حساب ایتهدن زمانی نظر
اعتباره آله میه جغمزی کوسترر . بوا یکی مفهومی برلشدیرن بر هندسه واردر .
فیزیقی . — بوتدقیقه بر هندسه دیمک عجبا دوغرومیدر ؟ هندسه ، یالکمز
مکانه عائد دکلیدر ؟

ریاضیاتچی . — بن اعتراضه محل برشی کور میورم . زمانی یالکمز دردنجی

بر بعد اوله رق نظر اعتباره آلمق مجبوری حاصل اولور. اتمام ایدیش طبیعی هندسه کز درت بعدلی بر هندسه اوله جقدر .

فیزیقی . — نه زماندنبری آرانیلان دردنجی بعدی نهایت کشف ایتدیکمی دیرسکز ؟

ریاضیاتجی . — بوده ، آرادیغکز دردنجی بعده تابعدر . شبهه سزکه بو ، سزک بعددن آکلادیغکز معناده دکلدر . بزم ایچون بونک معناسی ، مکانک اوج Z, Y, X متحولنه دردنجی بر t متحولی علاوه ایتهم ایجاب ایدیور دیمکدر . بومتحوللرک حقیقتده تمثیل ایتدکلری شیرله کلنجه بوده بکا عائد دکلدر . بکا ، بو متحوللرک توافق ایتدیکی بعض اساسی قانونلر ویریورسکز ، بنده بو قانونلردن سزه فائده سی اوله جق نتیجه لر استخراج ایده جک صورتده ترتیبات آلییورم . بو متحوللر ایسترسه بر غازک تضییق ، کشافتی ، سخوتی و آنتروپسی اولسون ، بزم ایچون اهمیتی یوقدر . فقط بر غازک حالتی تعیین ایچون سزه درت ریاضی متحول لازم اولدیغنی نظر اعتباره آله رق غازک درت بعدلی اولدیغنی سویله مه ملی سکز . سزک «بعد dimention» کله سنی استعمال کیز، ظن ایدرسهم بزمکنندن دهامحدوددر . فیزیقی . — برکاغداوزرینه چیزیلن قائمی ایکی مستقیم اوزرینه نقل ایدیلن طوللرله تضییق وحجمی کوسترمه نک ، بزم ایچون اکثریا فائده لی اولدیغنی بیلیورم . وهندسه ده غازلر نظریه سنه آنجق بو صورته تطبیق ایدیه بیلیر . فقط هندسه نک دوغریدن دوغری یه بوکمیتلر اوزرنده اجرای عمل ایدوب منحصر آ مکانک طوللریله اشتغال ایتهدیکنی سویله مک بر آز فضله ایلری کیتمک اولمازمی ؟

ریاضیاتجی . — خایر ، چونکه بوکون هندسه کنیش نسبتده برتحلیل اصولیدر ، اوصورتله که تأثیری اعتباریله اولدیغنی قدر شکلی اعتباریله ده طبیعتی تمامیه مجهول متحوللر اوزرنده عملیه اجرا ایدر . شبهه سزکه ، اکثریا ، x بی و y بی برکاغداوزرینه رسم ایدیش طوللرکی تلقی ایتمکله نتیجه لری دهاسه ولته کوره بیلیورم . حتی بو طرز ، مثلاً بومتحوللری بر بخار ماکنه سنک سیلندیری داخلنده کی تضییق وکثافت اوله رق آلمق صورتیله دیگر نتیجه لر الده ایتهم خصوصصنده ده فائده لیدر . بر بخار ماکنه سی ، شبهه سز بر قورشون قلمی قدر الله قوللانیلسی قولای بر آلت دکلدر . مشغول اولدیغم t, z, y, x متحوللرینک مغالرینی بیلمه مه محتاج اولدیغنی سویله مک دوغرودر و بو خصوص اضافیتجی ایچون ای بر شیدر ، چونکه بزم مطلق مکان مفهوم برواهمه

illusion باشقه برشی اولدیغنه نظر آ اضافیتیجی ، کمال اهتمامله مساحه و تیره لرینی تعریف ایتدیکی مقدارلری تصور ایتهم ایچون بکا هیج بر واسطه ویرمه دی .
 فیزیقی . — سزک تدقیق موضوعکز بک غریب برشی ! بدایتده دعوالریکزک حقیقی اولوب اولاملرینک سزی علاقه دار ایتهدیکنی اعتراف ایتشدیکز ، شیمدی ده بحث ایتدیککز شیئی بیلیمکه بیله اهمیت ویرمه دیکیزی سویلیورسکز .
 ریاضیاتجی . — ریاضیات صرفه نك غایت ابی بر تعریفی . بو تعریف ، ذاتاً بوبوک بر ریاضی طرفندن ده یاپلشدی . [۱]

اضافیتیجی . — ظن ایدیورم که ، دردنجی بر بعد کی نظر اعتباره آلتان زمانک یالکز دردنجی بر متحول کی تلقی ایدیله سندن غیری اوله رق حقیقی بر معناسی وارد . « بعد » تعیری ، بکا نظراً بر نظام فکرینه مربوطدر . ونم فکریمه کوره طبیعتده کی واقعلرک نظامی ، غیر قابل تحلیل دوت بعدلی بر نظامدر . مکان نظامنی طول ، عرض و ارتفاعه ناصل آیرم شسقه بو دوت بعدلی نظامی ده اعتباری اوله رق مکان و زمانه آیره بیلیرز . فقط زمانسز مکان ، ثخنسز بر سطح قدر ناتمامدر .
 ریاضیاتجی . — طبیعت حادثه لرینک بزه کشف ایتدیردکری حقیقی عالمک دوت بعدلی اولدیغنی می سویله مک ایستورسکز ؟

اضافیتیجی . — ظن ایدیورم که حقیقی عالمده ، تمامیه معین دوت بعدلی بر نظام داخلنده یکدیکرینه مربوط بر عین ثابت *l'entités* غروپی موجود اولمیدر و بونلر ؛ فیزیقک بزه مساعده ایتدیکی نسبتده تعمیق ایده رک ادراک ایتدیکمز عالمک تملریدر . بش بعدلی وحتی یالکز اوچ بعدلی بر اساسلی عالم ایچندن بر دوت بعدلی عین ثابت لر غروپی انتخاب ایتک بلکه ممکندر . اوچ بعدلی مکان داخلنده کی خط مستقیم لر دوت بعدلی عین ثابت *l'entités* غروپی تشکیل ایدر لر ، تعیر دیکرله بو مستقیم لر دوت مثلی بر نظامی حائر در لر . او حالده عالمک ابعادینک الک نهایت حائر اوله جنی عددی تخمین ایتک ممکن دکدر — شاید بعد کلمه سی قابل تطبیق ایسه —

[۱] ریاضیات صرفه *Les mathématiques pures* ، باشدن باشه آتی ده کی موده له مشابه ادعالردن مرکبدر : اگر معلوم بر دعوا ، لاعلی التعین برشی حقنده دوعرو ایسه ، دیکر بر معلوم دعواده بو عینی شی حقنده دوعرودر . برنجی دعوانک حقیقه دوعرودر اولدیغنی آرامق و موضوع بحث اولان شینک خصوصی طبیعتی تمیز ایتک فائده سزدر . او حالده ریاضیات صرفه [اوپله بر تدقیق ساحه سیدرکه بوراده بحث اولنان شینک جاهلی اولدیغنی کی سویله نه ن شینک ده دوعرو اولوب اولمادیغنی بیانمز دیه ده تعریف ایدیله بیلیر .] (بهرتران روسل Bertrand Russell)

فیزیکی . — بو طرز تلقی لره بر فیلسوف عجبا نه دیر ؟ بر فیلسوف عجبا — مساحه ساحه سنک تمامیه خارجنده بولنان — مابعد الطبیعی (مکان — زمان) ایله می مشغولدر ؟

اضافیتی . — یالکز روحیاتجی اولدینی مدتیجه ، بولدیغمز نتیجه لرك اونو علاقه دار ایتمه سی لازمدر . ادراك ، غیر مکمل بر نوع فیزیق مساحه سیدر . و ادراك ایدیلن (مکان — زمان) اولچولن (مکان — زمان) دن باشقه برشی دکلدن ، که بوده طبیعی هندسه نك موضوعیدر . دیگر نقطه نظر لر اوکا ده آ ز بلا واسطه اوله رق عائددر لر . فیزیقیلر و فیلسوفلر اوزون زمان مطلق مکان داخلنده کی حرکتک هیچ بر معناسی اولدینی نقطه سمده متفقیدر . فیزیق ده اصل مسئله ، اثر داخلنده کی حرکتک هر هانکی بر معناسی اولدینی بیلمکدر . فکریمه کوره بونک ده معناسی یوقدر . فقط بوجواب فیزیق ایله فلسفه نك بر برلرینه فضله یا قلاشمه لرینی باعث اولقله برابر مطلق حرکتک فلسفی مسئله سیله مناسبتی یوقدر . بونکله برابر ، فکریمزک فیلسوفلر طرفندن دوستانه بردقته شایسته اولدینی بکله مه کده حقیقی اولدیغمزی نلن ایدیورم ، چونکه بز اونلرک فکرلرینه پراتیک واحتمال غیر منتظر بر تطبیق ویرمش اولیورم .

یومحاوره دن چیقارلمسی ممکن اولان نتیجه لری خلاصه ایدلم . ایچنده یشادیغمز مکانک خاصه لرینی تمامیه تعیین ایتک خصوصنده کندیغمزی قابلیتلی قیلمق ایچون بو « مکان » تعبیرینه دقیق بر معنا ویرمه غیرت ایتدک . ایچنده یشادیغمز مکانک خاصه لرینی قبلی براستدلال ایله تعیین ایتک ایچون هیچ بر واسطه یوقدر . زیرا ممکن اولان برچوق مکانلر ارسندن بریسنی انتخاب ایتک لازمدر و بومکانلردن هیچ بریسی دیگرلرینه نظراً ده زیاده حقیقته قریب فرض ایدیله من . ایکی بیک سنه دن زیاده بر زماندنبری کندیغمزی اوقلیدی بر مکان ایچنده نلن ایتدک ، چونکه بر طاقم تجربه لر بوتخمینی تقویه ایتشلردی . حالبوکه عینی تجربه لر ده بویوک بر دقیقیت ایله اجرا ایدلدکلرنده جزئیجه باشقه بر عالمک موجودیتنه حکم ایتدیره جملرینی نلن ایتدیره جک چوق سببلر واردر . (جاذب اجسام جوارنده) اضافیتی نتیجه لر ، تخمینلرله متوافق ظهور ایتدیکی ایچون « اویونک قاعده لرینی دکیشدیرمک *changer les règles du jeu* » ده بر محذور کورمن . بناء علیه مکاندن بحث ایتدیکی وقت

هندسه سی نه اولورسه اولسون ، مساحه نك بیلدیردیکی مکانی اكلار و فیزیقچینك مشغول اولدیغی و بوندن غیری اولارق معتاد ادرا كمزكده مکانی بو اولدیغی کوستر . اكر اضافیتجی بو « مکان » تعبیرینه بوشكلده تصاحب ایتمکی ایسته مكله اتهام اولنورسه ، کندیسنی مدافعه صددنده ، فیزیقده بو گونه قدر بوتعیرك بالذات بومعناده قوللانلادیغی سرد ایدر . انجق صوك زمانلرده بعضی محافظه کار فیزیقچیلر ، یکی تجربه لرك اختلالجی نتیجه لرندن اوركهرك خاصه لری تجربه ایله تأسیس ایدیله مه یں قبلی برمکان - مابعدالطبیعی برمکان - فکریله اوینامغه باشلامشلردر . بوفیزیقچیلر بومکانه هندسه سنك تجربه ایله تأکید ایدیله مه مسی واقع ه سنه رغماً اعتباری اوله رق ، اوقلیدی خواص اضافه ایدرلر . حالبوکه اضافیتجی ، مکانی ، مساحه ایدیلن برمکان اوله رق تعریف ایدوب ، اچیقجه بوتون مساحه لرك برر مادی آلت استعمالی استلزام ایتدیکنی قبول ایدر . بوتعریفدن چیقاجق هندسه ده ماده نك تحیز خاصه لرینك برتدقیق اولش اولور . اضافیتجی ده ا فضله متعال اوصافده کی هر هانکی برعین ثابت entité ی نظراعتباره آلمی قبول ایتز .

ایکنجی نقطه م ایسه شودر : مادامکه طبیعی هندسه ، ماده نك تحیز خاصه لرینك تدقیقیدر و بونلرك مکان داخلنده کی نظام لری زمان داخلنده کی نظاملرندن مستقل اوله رق تدقیق ایدیله نك ممکن اولدیغی کورولمشدر ، اوحالده هندسه ه نری ؛ کندیسنه دردنجی بر بعد اوله رق زمانی ادخال ایتك صورتیله تعمیم ایتك مجبوری تی حاصل اولمشدر .

صوك

سردیقتور

م . الهامی

